

- **Azt, amit most tapasztalunk, már a bevezetőben jeleztem, te lényegében öt évvel ezelőtt leírtad. Van, volt tehát diagnózis, de mi a terápia? Más szóval: mit lehet ellene tenni?**
- Kicsit messzebből kell kezdenünk. Ha demokráciában élünk, akkor az azt jelenti, hogy a rendszer alapértékeiben konszenzus van a különböző politikai szereplők között, csak a kormányzás konkrét kérdéseiben vitáznak, még ha eltérő ideológiai alapállásból is. Ilyenkor a mindenkori ellenzék kormánykritikai alapon áll. Azonban egy autokráciában nem ez a helyzet, hiszen az egy a demokrácia játékszabályait tudatosan felrúgó rendszer. Nálunk egy olyan maffiaállam épült ki, melyben a hatalom birtokosainak a motivációja a hatalomkoncentráció és a személyes vagyonosodás. Ehhez a politikai hatalom monopóliumával kell rendelkezniük, és ezen keresztül biztosítani a bünszervezetként működtetett kormányzásban a vagyonszerzést, annak tisztára mosását, és a saját büntetlenségüket. A 2010-es választáson a szavazatok alig több mint felével megszerzett parlamenti kétharmaduk tette lehetővé, hogy egy autokratikus rendszert építsenek ki. Ez tényleg egy újabb rendszerváltás volt, amit Vörös Imre alkotmányjogász helyesen nevezett alkotmányos puccsnak. Az ellenzéki pártok azonban fellépésükben csak nagyon lassan jutottak el a kormánykritikai paradigmától a rendszerkritikai paradigmáig. Ez a megközelítés biztosította kétszer újra a Fidesz választási győzelmét, igaz, a kétharmadhoz már kellett a megbuherált választási rendszer, a korlátlan pénzügyi forrásokkal folytatott agy mosó kampányok, az abszurd média hatalom, amely akorlátlan politikai hatalmát biztosította. Az ellenzéki pártok azonban hosszú időn keresztül elkövették azt a hibát, hogy szakpolitikai fejtegetések formájában bírálták a kormány azon intézkedéseit, amelyeknek szakpolitikai céljaik soha nem voltak, csak szakpolitikai következményei. Minden szakpolitikainak lefestett intézkedés mögött fel lehetett fedezni a hatalmi és vagyonosodási motívumot. Fogalmazhatnék úgy is, hogy az agy mosás és pénzmosás együttese határozza meg a kormányzat törekvéseit. Márpedig ebben a helyzetben úgy vitatkozni ezekkel az intézkedésekkel, mintha szakpolitikai racionalitásuk lenne, olyan defenzív álláspont, amely eleve vereségre van ítélve. Hogy friss példát mondjak: mennyire más azon siránkozni, hogy a kormány nem egyeztetett a színházakat érintő törvényről, mint azt mondani: a kormány az autonómiák felszámolását folytatja. Erről nincs mit egyeztetni! Nem elfelejtettek egyeztetni, hanem nem látják értelmét, hiszen olyasmit akarnak, amit az érintettek nem. Ez a „felirati párti” hozzáállás megkönnyítette a Fidesznek a térhódítását; az ellenzéki politika területén, de a civil szférában is szétaprózódást jelentett. A „politikamentes szakmaizás” eredményezte, hogy külön-külön mindenki úgy gondolta, szakmaizásban versengenek az ellenzéki pártok, és megúszhatják, hogy a hatalom ledarálja őket. Mostanra azonban talán az ellenzék is felismerte, hogy egy autokratikus rendszer megdöntése csak rendszerkritikai paradigma talaján lehetséges. Ebből a felismerésből következhetett az önkormányzati választásokra az ellenzéki együttműködés
- **Erre mondta Csepeli György, hogy az egyéni túlélési technikák domináltak.**
- Egyéni és kiscsoportos túlélési technikák, igen. Ennek két hatása van, és ez még most, a kultúra elleni átfogó fideszes támadás esetén is fennáll: mindenki csak a saját szűk területének érdekében áll ki, ha egyáltalán kiáll. Nagyszerű dolog volt a tüntetés a színházak mellett, de egyedül Karácsony Gergely beszélt arról, hogy más területeket hogyan érint a kormánypárt einstandolási politikája. A civil szféra jelentős része viszont úgy gondolja, hogy ha a Fidesz kollektív stigamtizálást alkalmaz az ellenfeleivel szemben, nekik akkor, védekezésül, az egész politikát kell stigmatizálni, mint „rosszat” elutasítani. Úgy általában „politikuszni” műfajában nem sokban különbözik a cigányozástól vagy zsidózástól.

- **Készült egy interjú, nagyjából egy évvel ezelőtt a napokban elhunyt Ormos Máriaival. A kollegám ugyanazt a kérdést tette fel neki, hogy mit lehet tenni a diktátor, az autoriter rendszer ellen. Ormos Mária azt válaszolta, hogy semmit, illetve oktatással, neveléssel talán lehetne, de az önkényuralomra hajló politikát zavarja az iskolák, egyetemek önálló működése. Azt is mondta Ormos Mária, hogy a demokráciát először meg kell csinálni, terjeszteni, és megtanulni, akkor lesz hatékony.**
- Arany szabály arra nincs, hogy ezek az autokratikus rendszerek hogyan dőlhetnek meg. Egy biztos: elérhetnek egy olyan pontot, ahonnan már nincs visszatérés pusztán választás útján. Az persze kérdés, hogy Magyarország már itt tart, vagy sem, de azért azzal szembe kell nézni, hogy a Fidesz egyszerűen nem engedheti meg magának, hogy elveszítse az országgyűlési választást, hiszen, nem a kormány, hanem a rendszer bukna, az a rendszer, amely a törvénytelen gyarapodást és a büntetlenséget biztosítja Orbánnak és klienseinek. Ahhoz, hogy sikere legyen bármilyen rendszerváltó politikai akciónak, néhány dolgot tudni kell. Az első, amiről már beszéltem, hogy rendszerkritikai alapra kell helyezkedni, a kormánykritika helyett. Ez egyben azt jelenti, hogy bűn ezt a rendszert szakpolitikai látszatvitákkal legitimálni. Ne feledjük, hogy ennek a hatalomnak alapvető sajátossága, hogy a saját alaptörvényét, miszerint senki nem törekedhet a hatalom kizárólagos birtoklására, sem tartja be. Minden egyes lépésével szembe megy a kormány ezzel, tehát alkotmányellenes módon cselekszik. Ez pedig csak azért történhetett meg, mert kétharmados többségével maga alá gyűrte a parlamenttől kezdve az ügyészségig, alkotmánybíróságig, az Állami Számvevőszékig, a titkosszolgálatig, a Médiahatóságig mindent. Tehát nem lehet sikeres egyetlen olyan taktika sem, amely ezt a hatalmat bármilyen módon legitimnek ismeri el.
- **Újra kérdezem: akkor mit lehet tenni?**
- Ilyen értelemben nincs jó hírem: ahol ugyanis az autokratikus áttörés megtörtént, de a hatalom még nem tudta teljes mértékben konszolidálni magát, ott úgynevezett színes forradalmakkal sikerült túllépni az autokratikus kísérleten; például Ukrajnában, Moldovában, Grúziában, Kirgizisztánban – mind olyan helyek voltak, ahol az elcsalt választásokat utcai demonstrációkon kérdőjelezték meg, és kényszerítették meghátrálásra a hatalmat. Nehezíti a helyzetet az – és ezt a nyugati elemzők nem hajlandóak figyelembe venni -, hogy itt a választás tétje teljesen más, mint normál demokráciákban. Itt nem az a tét, hogy akik idáig ellenzékben voltak most kormányra kerülnek -e, hanem az, hogy a kormányon lévők teljhatalma megmarad-e vagy börtönbe kerülnek, mégpedig a hatályos jogszabályok alapján elítélve. Éppen ezért nem várható semmi olyan lépés a mostani hatalomtól, hogy megengedhetné magának a választások elvesztését.
- **Az önkormányzati választások eredménye nem igazolta vissza ezt az állítást...**
- Nem, mert rosszul kalibrálták be a várható eredményeket, részben a Borkai-effektus miatt, ami minden Fideszről meglévő képzetet visszaigazolt, az ájtatoskodás mögötti szexuális orgiával, mindezt a hatalomból származó pénzekből, olyan volt, mint a pillangó effektus, az adriai buli cunamiként tört át és söpört el sok fideszes önkormányzatot. Most már látszik, hogy egy ilyen helyzet megismétlődésének elkerüléséért mindent meg fognak tenni. Ebbe minden amorális és törvénytelen lépés belefér számukra. Azonban amit sose tévesszünk szem elől, hogy amorális alapon fenn lehet tartani egy diktatúrát, viszont megdönteni csak szilárd és kikezdehetetlen erkölcsi elkötelezettséggel lehet.
- **Ez mit jelent?**

- Azt, hogy akik részt vesznek a diktatúra megdöntésében, azoknak elkerülhetetlenül áldozatot kell vállalniuk. Soha nem volt ez másként autokratikus rendszerek megdöntésénél. Ennek sem lesz szép vége.
- **Mit jelent az áldozatvállalás?**
- Amikor a politikusok azt várják el a polgároktól, hogy ők is szálljanak szembe az autokráciával, akkor valójában áldozatvállalást várnak tőlük. A Fidesz egy egzisztenciálisan függő társadalmat hozott létre, és a lehetséges retorziók széles skálájával, és akik fellépnek a rendszer ellen, biztos számíthatnak ezen eszközök használatára a hatalom részéről. Tehát joggal várhatják el az ellenzéki politikusoktól is, hogy ők is készek az áldozatvállalásra.
- **Érthetem ezt úgy is, hogy az áldozatvállalás azt is jelentheti, hogy nem vesznek részt a parlamenti színjátékban?**
- Nem feltétlenül ezt. De azt mindenképpen, hogy minden ellenzéki szervezet megtisztítja a saját sorait. Az autokratikus rendszereknek az is jellemzője, hogy az ellenzéki pártokat megpróbálják különböző nemtelen eszközökkel diszkreditálni. Egyeseket marginalizálnak, mint például a DK-t, másokat háziasítanak mint az MSZP-t, vagy LMP-t, megint másokat pénzügyileg akarnak likvidálni, mint a Jobbikot, vagy éppen kamupártokat hoznak létre, például a Mi Hazánkat. Ha az ellenzéki pártok nem tudják a soraikat megtisztítani, és nem zsarolható, vagy éppen nem a Fidesz ügynökeiként ténykedő emberekkel nekimenni a harcnak, akkor nem fogják tudni mozgósítani a társadalmat sem. Az ellenzéki önkormányzati választási siker esélyeket teremt, de veszélyeket is hordoz. A Fidesz készülni fog arra, hogy korrupciós ügyekkel próbálja diszkreditálni az ellenzéket. Ezért fontosak a közbeszerzésekkel kapcsolatos önkormányzati szintű vállalások, ám egyéni szintű összeférhetlenségi nyilatkozatokat és vállalásokat is kellene tenni azoknak, akik az ellenzék részéről pozícióban lévő politikusok. Ugyanis hiába lesz rendszerkritikai paradigmára épülő ellenzéki stratégia, ha a politika személyi hitelessége megkérdőjelezhető. Ez egy nagyon nehezen feloldható dilemmája az ellenzéki együttműködésnek, hiszen vannak olyan pártok, melyek ezen a téren súlyos terheket cipelnek magukkal.